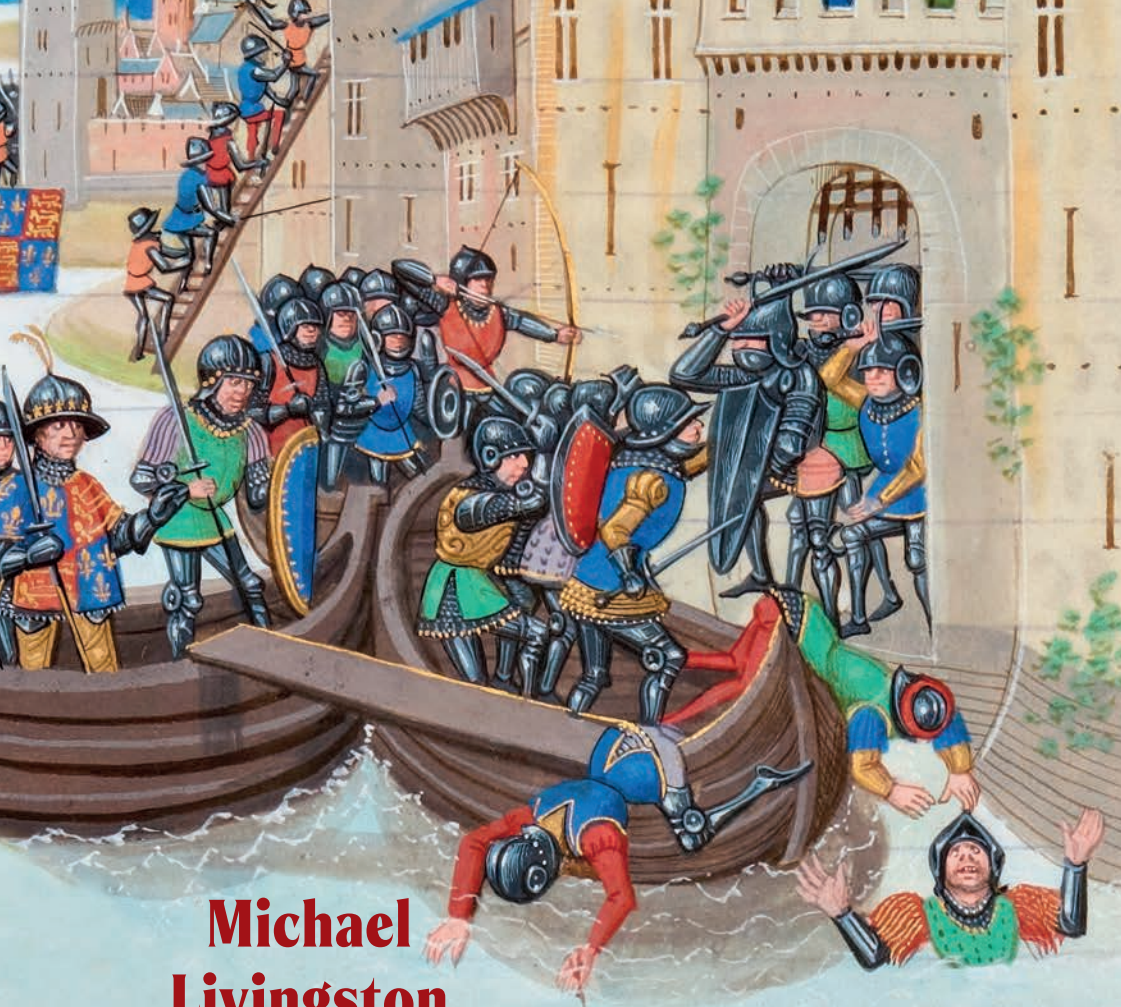

**Michael
Livingston**

TWEEHONDERD

De strijd tussen Frankrijk
en Engeland die Europa
verscheurde **1292 • 1492**

JAAR

OORLOG

De jaren van het begin, 1292-1303

*Piratenoorlog / Verlies van Gascogne / Wijn, wol en oorlog /
Auld Alliance / Guldensporenslag / Verdrag van Parijs*

Als een plank die aan de noordwesthoek van Frankrijk hangt, steekt Bretagne uit in de Atlantische Oceaan. Wie van het Kanaal naar havens in het zuiden wil varen, moet eromheen. In het zeiltijdperk was dit veel moeilijker dan tegenwoordig. De golfstroom veroorzaakte hier regelmatig onverwachte stormen die houten schepen op de met keien bezaaide kust wierpen.

De berging van die verwoeste scheepsrompen was een aardige inkomstenbron voor de graven van León – niet te verwarren met het gelijknamige koninkrijk in het noorden van Spanje – die de havens rond de punt van Bretagne controleerden. Ze verdienden dan ook kapitalen aan hun belastingheffing op de schepen die aanmeerden in die veilige havens om beschutting te zoeken tegen de elementen of om broodnodige voorraden in te slaan voor hun tocht over de onveilige zee.

Zuinige zeelieden konden de belasting ontwijken door te proberen verder de zee op te varen, rond de Molène-archipel, een stel rotsige eilanden en eilandjes die zich voor Bretagne in de Atlantische Oceaan uitstrekken en het uiterste westen van het Kanaal vormen. Deze toch al gevaarlijke route vereiste vaak een korte stop op een van de eilanden om zoet water in te slaan voor de bemanning.

Het anderhalve kilometer lange eiland Quéménès, dat laag en rotsig is en wordt geteisterd door golven en wind, bood een van de weinige bronnen van levensonderhoud. Op een dag vlak voor Aswoensdag in 1292 gin-

gen twee schepen voor dit piepkleine eiland voor anker om voorraden in te slaan.¹

Een van de schepen was afkomstig uit Normandië, verder oostwaarts aan het Kanaal, een gebied dat uiteindelijk onder bestuur stond van de Franse koning. Het andere kwam uit Bayonne, zuidelijker aan de kust gelegen, dat uiteindelijk onder bestuur stond van de Engelse koning in zijn hoedanigheid van hertog van Aquitanië. Dat laatste schip vervoerde mogelijk Gascognse wijn voor de Engelse markt. De Normandiërs vervoerden misschien Vlaamse stoffen de andere kant op. Dat weten we niet.

Op open water hadden zulke bemanningen bij het passeren misschien wel naar elkaar gezwaaid. Er was ruimte genoeg voor hen beide op zee. Maar zodra ze op Quéménès aan land gingen, wilde iedereen graag gebruikmaken van de enige zoetwaterbron op het eiland. Niemand wilde daar een minuut langer doorbrengen dan nodig was. Als er een storm losbrak, zou dat catastrofaal zijn. Hoe sneller ze weer op zee zaten, des te sneller waren ze weer veilig.

Er ontstond ruzie over wie als eerste water mocht putten. Er werd gescholden. Daarna geslagen.

Toen trok iemand een mes.

Het is lastig te zeggen wie met het wapen zwaaide. William Rishanger, een monnik die niet veel later in Engeland een verslag op papier zette, beweerde dat de schuld lag bij een Normandiër die zijn mes trok om een van de zeelieden uit Bayonne te doden. Voor hij kon toeslaan werd de Normandiër bij zijn pols gegrepen, en bij die worsteling werd hij gedood. Volgens andere bronnen was het juist de man uit Bayonne die omkwam, of was het juist andersom verlopen. De waarheid zullen we misschien nooit achterhalen.

Eén ding staat vast: er was een dode, en het moorden bracht meer moorden voort.

Piratenoorlog, 1292-1293

In het voorjaar en de zomer vielen schepen uit Normandië en Gascogne elkaar aan in een reeks barbaarse vergeldingsacties. Schepen werden geplunderd. Bemanningen werden afgeslacht en ladingen werden gestolen. Het verschil tussen wraak en piraterij vervaagde om vervolgens te verdwijnen. Bij één incident werden schepen afkomstig uit Winchelsea en

Hastings aangevallen. Zo'n veertig mensen werden gedood, en goederen en kostbaarheden ter waarde van 500 pond werden gestolen. Van de slachtoffers waren 'naar verluidt in Dieppe de voeten, handen en tot slot het hoofd afgehakt'.²

Handelaars gingen al snel halve ladingen vervoeren om potentiële vijanden te kunnen aanvallen of ontlopen. Hierdoor liepen de economische verliezen aan beide kanten nog verder op. In het voorjaar van 1293 mondde de escalatie voor Pointe Saint-Mathieu uit in een regelrechte zeeslag tussen Engelse en Normandische schepen. De Normandiërs dolven het onderspit en zouden tweehonderd schepen hebben verloren. De Engelsen, opgewonden door deze overwinning, zetten een verwoestende aanval in op de belangrijke havenstad La Rochelle.

De meeste historici halen bij deze opeenvolging van gebeurtenissen hun schouders op en beschouwen die als een voetnoot met weinig gevolgen voor de grote gebeurtenissen ervoor en erna.³ Maar zelfs als we de overdrijving van sommige ooggetuigen incalculeren – verscheidene primaire verslagen zijn duidelijke pogingen om hun eigen kant af te schilderen als slachtoffers die gruwelijk waren mishandeld en de andere kant als de 'slechteriken' die waren begonnen – breidde het geweld zich al snel uit. Belangrijker nog, er gingen verhalen rond dat de strijd meer om het lijf had dan lukrake represailles en piraterij. Steeds meer mensen geloofden dat er staten achter de gevechten zaten.

Zo schreef een zekere Guillaume Guiart tussen 1304 en 1307 een dichtwerk voor de koning van Frankrijk. Guiarts werk telt ruim twintigduizend dichtregels, waarin de tachtigjarige geschiedenis van zijn koninkrijk uitvoerig uit de doeken wordt gedaan, van het bewind van Lodewijk VIII tot zijn eigen tijd. De *Branche des royaux lignages* [Tak van koninklijke geslachten] zoals het is getiteld, wordt in literaire kringen niet hoog aangeslagen, maar is niettemin belangrijk voor diegenen onder ons die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van deze periode: Guiart was een soldaat uit Orléans die zich aan de poëzie had gewijd nadat hij gewond was geraakt tijdens een campagne in Vlaanderen in 1304. Hij was getuige van veel belangrijke gebeurtenissen, en zijn dichtwerk biedt ons heel veel details die we nergens anders tegenkomen.

Guiart heeft toevallig veel te zeggen over de gebeurtenissen van 1292. Om te beginnen wijst hij erop dat koning Edward I in 1286 plichtsgetrouwd naar Frankrijk was gekomen en – net als Hendrik III voor hem had gedaan – hulde had bewezen aan de koning van Frankrijk voor het eigendomsrecht van Aquitanië en de grondgebieden in Gascogne. Dit eiste het Verdrag van

Parijs van hem, en het feit dat Edward trouw had bewezen aan dat verdrag was belangrijk. Dit was min of meer gelijk aan de ondertekening van een huurovereenkomst: het was een essentieel onderdeel van het contract dankzij welke de Engelsen het grondgebied in Frankrijk (de bank die in deze analogie het verhuurde pand in eigendom had) in leen mochten houden.

Op dat moment ging volgens Guiart alles goed. Maar in 1292 had Edward niets goeds in de zin, want hij had gebouwd

Een grote massa schepen
 Prachtig en krachtig,
 En hij laadde die vol met wapentuig
 En met sterke, trouwe manschappen
 Uit zijn koninkrijk en uit Bayonne.
 Wijze mannen en dwazen zeggen
 Dat hij deed alsof (een boosaardige leugen)
 Dat dit alles met grote kosten
 Bedoeld was om naar het Heilige Land te gaan,
 Waar God doden tot zich nam zodat wij konden leven.
 Nee, hij stuurde de schepen
 (Als ze Franse munten wensten)
 Naar het eiland Guernsey,
 Dat over het diepe water voor de Normandische kust
 Bereikt kan worden.⁴

De Engelse vloot stuitte volgens Guiart bij Guernsey op schepen uit Normandië. Deze schepen waren zwaar beladen met wijn en andere goederen uit Gascogne, die door het Kanaal naar het noorden en het oosten werden vervoerd. De Engelsen vielen hen aan. 'Velen sneuvelden of raakten gewond,' beweert hij, want alle onschuldige handelsschepen werden in beslag genomen. In een wrang beeld vergelijkt hij het geweld met de wijn in de scheepsruimen: 'Allen worden geoogst en geperst.' De Engelse schepen keerden met hun buit terug naar Engeland, maar volgens Guiart liet Edward ze snel weer vertrekken, naar de havenstad aan de kust La Rochelle – de aanval die we al noemden – waar 'ze de oogst en de steden in brand staken [...] en veel vrouwen vermoordden'.

Volgens deze lezing waren de Engelsen de agressoren en bepaalde Edward uiteindelijk wat er gebeurde. Diverse andere Franse bronnen beamen dit: de hebbelijke koning van Engeland had het Verdrag van Parijs geschonden.

De Engelse bronnen beschrijven deze gebeurtenissen uiteraard in tegenovergestelde bewoordingen. Die leggen de schuld bij de koning van Frankrijk of, vaker nog, zijn broer, Karel van Valois, die 'de Engelsen met diepgewortelde haat vervolgde' en 'intrigeerde en kwaad' deed, zoals in de annalen van de Abdij van Dunstable te lezen valt. Deze mening werd door velen gedeeld: een van deze Franse vorsten of beiden hadden in het geheim het Verdrag van Parijs geschonden.⁵

Voor alle duidelijkheid, we hebben geen stevig bewijs dat de vorst van een van beide kanten deze gebeurtenissen bekooktoofde. Integendeel, we weten dat beide koningen in 1292 en 1293 hun vazallen in het openbaar opdroegen zich terug te trekken. Het is fascinerend dat ondanks deze publieke verklaringen schrijvers en hun lezers zowel in Engeland als in Frankrijk maar al te bereid waren te geloven dat er onderliggende samenwerkingen werden voorbereid.

Verlies van Gascogne, 1293-1294

Ondanks alle onzekerheid over de gebeurtenissen die de aanleiding ervan waren, weten we heel precies wat er gebeurde nadat La Rochelle in 1293 was binnengevallen en geplunderd door bondgenoten van de Engelsen. Dat weten we omdat La Rochelle kort ervoor een privé domein van de Franse koning was geworden, zodat dit een rechtstreekse aanval op het grondgebied van de koning zelf was.

Filips beschuldigde Edward er schriftelijk van dat hij onder één hoedje speelde met degenen die

met boosaardige bedoelingen waren binnengevallen bij onze mannen en onderdanen van Normandië en zekere andere delen van ons koninkrijk, over land en over zee, zelfs in plaatsen die onder onze eigen jurisdictie vielen, en ontelbaren van onze onderdanen onmenselijk vermoordden en afslachtten. Anderen werden gegrepen en gevangelijk afgevoerd. De overvallers plunderden, gedreven door een oude boosaardigheid, schepen en talloze hoeveelheden goederen, en brachten de schepen hierna tot zinken.⁶

Edward had aanvankelijk ingestemd met een tijdelijke terugtrekking van zijn garnizoenen uit de versterkte steden in Gascogne, en in februari 1294 had hij de macht overgedragen aan de Fransen, maar dit was niet genoeg

geweest om de escalatie tot staan te brengen. Filips riep de koning van Engeland, in zijn hoedanigheid als hertog van Aquitanië, nu dus op naar hem toe te komen om zich namens zijn vazallen te verantwoorden na de beschuldigingen. Opvallend genoeg weigerde hij een veilige doorgang te garanderen voor Edwards komst naar Frankrijk.

Of een van de koningen nu wel of niet tot nu toe heimelijk complotten had gesmeed, het is zonneklaar dat op dit cruciale moment Filips de stuwende kracht achter de gebeurtenissen was. Zoals een historicus constateert, 'was hij uiteindelijk de enige van de actoren in dit drama die de macht had om escalatie van de gebeurtenissen tegen te gaan'.⁷ Misschien zag de Franse koning in dat Franse magnaten het als een teken van zwakte van de kroon zouden zien als hij niet agressief reageerde op een aanval op La Rochelle. Of misschien weigerde hij in te binden omdat hij inzag dat hij de aanvallen gemakkelijk kon inzetten voor zijn groeiende politieke ambitie om de Engelsen te verdrijven uit Gascogne. Zoals een historicus het omschrijft, de 'complete onteigening van Edward als hertog van Aquitanië was vanaf het begin een belangrijk doel van de Franse activiteit'.⁸

Wat er op dit moment het meest toe deed, was het feit dat de Franse koning geen diplomatieke oplossing voor het probleem had opengelaten. Ofwel Edward zou zich verantwoorden voor wat zich had voorgedaan, ofwel hij zou Gascogne kwijtraken.

Wat er hierna gebeurde moet haast wel Filips' intentie zijn geweest. Hoewel Edward eerder overeenkomstig het Verdrag van Parijs hulde had bewezen voor zijn grondgebied, weigerde hij nu in persoon te verschijnen na Filips' bevel daartoe. Als de koning van Engeland zich zou onderwerpen aan het oordeel en de mogelijke straf van de koning van Frankrijk, zou hij de Franse koning erkennen als zijn meerdere. Dit was vanuit Engels perspectief domweg uitgesloten. Vanuit Frans perspectief móést dit vanzelfsprekend gebeuren: Edward mocht dan een koning zijn, in Frankrijk was hij slechts een hertog, van wie de Franse koning de soeverein was, zoals het Verdrag van Parijs en Edwards leeneed eerder hadden bevestigd.

Nadat Filips had geconstateerd dat Edward zich niet zou laten berechten, verklaarde hij in mei Gascogne verbeurd. Guillaume de Nogaret, zegelbewaarder van Filips IV, maakte in 1294 de positie van de monarchie in Frankrijk duidelijk: 'De koning van Frankrijk is aan niemand onderworpen,' schreef hij.⁹

De verbeurdverklaring van Gascogne was niet alleen een administratieve kwestie. Een Frans leger maakte zich klaar om het gebied binnen te trekken en de Engelsen te verdrijven. Edward trok op zijn beurt zijn

leeneed aan de Franse koning in. Misschien doet dit in onze ogen denken aan iemand die ontslag neemt als hij weet dat hij toch binnenkort de laan uit wordt gestuurd, maar er is een essentieel verschil: Edward zei Gascogne en zijn andere Franse bezittingen niet gedag. Hij maakte zich klaar om ze met bloedvergieten te behouden.

Wijn, wol en oorlog

Het directe conflict dat hieruit voortvloeide tussen Engeland en Frankrijk – dat soms de Gascognse campagne wordt genoemd – duurde tot 1303. Er waren inmiddels andere gebieden bij de strijd betrokken: in deze jaren vonden waarschijnlijk meer verwoestingen plaats in Schotland en Vlaanderen dan in Engeland of Frankrijk. Maar waar ze ook plaatsvonden, de oorlogsgruwelen vormden een stapel aanmaakhout voor de ontbranding van toekomstige conflicten. Alle latere, beroemdere branden – zoals Crécy en Azincourt – zijn tot dit punt te herleiden.

De moord op een man op het vergeten eiland Quéménès in 1292 had in slechts twee jaar tijd een oorlog op gang gebracht die twee eeuwen zou duren. Waarom dit gebeurde is gecompliceerd.

Voor we beginnen aan onze reis door een tweehonderd jaar durende strijd tussen heel veel spelers in verscheidene landen, moeten we er duidelijk over zijn dat niet iedereen die zich mengde in de Tweehonderdjarige Oorlog dat om dezelfde reden deed. Zelfs degenen die op hetzelfde moment in hetzelfde kamp op hetzelfde slagveld vochten, deden dat mogelijk niet voor dezelfde doelen. En die beweegredenen zouden ook niet constant zijn: de hongerige oorlogsmotoriek loopt op verscheidene brandstoffen.

We zagen in 1292 en 1293 al hoe snel en gemakkelijk gebeurtenissen veranderden van defensieve in offensieve acties, van wraak in roof en plundering, van persoonlijk gekibbel in politieke ontwikkelingen. De verbeurdverklaring van Gascogne door Filips was het product van diverse invloeden. Vanuit Filips gezien was er de trots op zijn koninkrijk, beladen met historische herinneringen aan glorie, en de hoop Gascogne er in de toekomst mee verenigd te zien. Vanuit Edward gezien was er de individuele ergernis dat de Engelse koning rekenschap moest afleggen aan de Franse koning wegens Gascogne. Vorsten staan zelden bekend om hun nederigheid, en Edward was bepaald geen uitzondering op deze regel. Dezelfde ergernissen zorgden voor onrust onder de heersende klassen,

waardoor de status van Gascogne aan beide zijden van het Kanaal een bredere politieke kwestie werd. Er stond eer op het spel. Na verloop van tijd zou dit uitmonden in een religieus conflict waarin verlossing wedijverde met trots, ambitie en nog zoveel meer om mannen naar de slagvelden te jagen.

Naast dit alles was er – waarschijnlijk de enige constante, gemeenschappelijke oorzaak van geweld in welk tijdperk dan ook – een zucht naar winst.

Wat winst is, is net zo gevarieerd als onze verlangens, maar hier ligt de focus op aanzienlijke voordelen – of het behoud van bestaande voordelen – op het gebied van land, middelen en uiteraard geld. Talloze conflicten werden gedreven door het verlangen om economische belangen te beschermen, uit te breiden of van anderen af te pakken. En alle conflicten zijn ook in een bepaalde mate afhankelijk van geld, want oorlogvoering is kostbaar. Vaak enorm kostbaar.

Aan het begin kost het geld om een leger op de been te brengen. Zelfs als je mannen dwong om dienst te nemen, haalde je de kosten op de hals van hun productieverlies bij het werk dat ze deden in vreedetijd. Als je ze soldij moest betalen, verveelvoudigden deze kosten. En als het leger eenmaal was verzameld, moest het worden bewapend, bevoorrad, ingekwartierd en gevoed. Behalve als je letterlijk voor huis en haard vocht, moesten het leger en alles wat het nodig had worden vervoerd, man voor man en ton voor ton, naar de plaats waar het moest vechten. In tijden van oorlog kostte elke dag een fortuin.

Wat ik maar wil zeggen: als we willen begrijpen wat de Tweehonderdjarige Oorlog van brandstof voorzag, moeten we de economie van Engeland en Frankrijk begrijpen. Dat betekent dat we het moeten hebben over wijn en wol.

Karel de Grote is, zoals zo vaak als het om middeleeuws Europa gaat, een goed startpunt. Karel de Grote hield volgens zijn biograaf van wijn maar dronk ‘zelden’ meer dan drie bekers bij zijn diner.¹⁰ Dit was weliswaar bedoeld om de gematigde persoonlijkheid van de koning te illustreren, maar dit pareltje vertelt ons iets over de populariteit van wijn: aan het begin van de negende eeuw stond er wijn op de koninklijke dis aan het grootste hof van Noord-Europa.

Hoewel er al heel lang wijn werd gemaakt rond de Middellandse Zee, konden de grote wijngaarden die vereist waren voor de productie ervan in het overgrote deel van het noorden gewoon niet bestaan, laat staan bloeien. Een aantal eeuwen was het drinken van wijn dus veel minder

gebruikelijk dan het drinken van mede of bier, waarvan op lokaal niveau voldoende kon worden geproduceerd.

Maar met de verspreiding van het christendom door Europa, verspreidde de wijnconsumptie zich ook. Het geloof was ontstaan en gecentreerd in een mediterrane klimaat, en wijn speelde een wezenlijke rol in de viering van de mis. In een steeds christelijker Europa werd wijn dus meer en meer een soort heilige noodzaak, ongeacht het klimaat. Deze grote vraag naar wijn dreef de prijs onvermijdelijk op in plaatsen waar hij moest worden geïmporteerd, en die groeiende prijs droeg ertoe bij dat de waarde van de drank als teken van economische en culturele status toenam. Geen wonder dat Karel de Grote wilde dat er wijn op tafel kwam.

Na verloop van tijd wilden mensen ter verduidelijking van hun hoge status niet zomaar wijn kopen, maar de beste wijn. Het idee van wijn als statussymbool verspreidde zich naar de regio's waar wijn schaars was, en op den duur werd wijn uit het zuiden van Frankrijk beschouwd als de beste van allemaal.

Deze gebieden waren gezegend met een combinatie van vruchtbare aarde en een mild klimaat die ideaal was voor het verbouwen van de beste druiven. Mooier nog, dezelfde brede en traag stromende rivieren die voedingsstoffen uit de omringende bergen meevoerden, fungeerden als kant-en-klare transportroutes tussen de landbouwgronden en de zee. Aan de Atlantische kust werden in drukke havensteden zoals Bordeaux, Bayonne en La Rochelle vaten wijn van binnenschepen overgeheveld in handelsschepen. Deze bedienden een internationale markt via routes langs de Atlantische kust, van de Britse Eilanden tot Noord-Afrika, die aan beide uiteinden aansloten op routes naar het oosten. In het zuiden strekten de handelsroutes zich uit tot in het Middellandse Zeegebied; in het noorden reikten ze tot aan de Oostzee.

De handelaars die deze wateren bevoeren waren tussen 1292 en 1294 cruciaal voor het groeiende conflict. Dat een moord in hun gelederen kon leiden tot een internationale geopolitieke crisis die generatieslang duurde, bewijst hoeveel geld er werd verdiend waar de rivieren van Aquitanië uitmondden in zee.

Vaten vol mooie wijn dreven op binnenschepen over de Garonne naar de havens van Bordeaux. Hier werden de vaten op schepen geladen die naar het noorden zouden varen. Veel van deze schepen, de meeste ervan misschien, legden aan in Engelse havens, waar de wijn voor een hoge prijs werd verkocht: in Engeland zelf werd praktisch geen wijn gemaakt. De lege ruimen werden vervolgens volgeladen met Engelse wol die naar de

havens en uiteindelijk de spinnerijen van de Lage Landen werd vervoerd. Deze werkplaatsen produceerden eindproducten van wol, die een koopman weer naar het zuiden van Frankrijk kon transporteren om te verkopen en van voren af aan te beginnen met de cyclus.

Dit soort routes zullen buitengewoon lucratief zijn geweest, en niet alleen voor de kapiteins. Als we ons alleen richten op de wijnsector in Zuid-Frankrijk, dan betekende deze handelscyclus dat er geld werd verdiend door wijnhandelaars en vatenmakers, kapiteins van de binnenschepen en scheepsbouwers. Daarbuiten werd er ook veel geld verdiend in huisvesting, detailhandel, en andere diensten en sectoren die groeiden doordat de havensteden werden uitgebreid.

Bovenaan stond een heersende klasse die de top afroemde in de vorm van heffingen en andere accijnzen die, tenminste in theorie, meer veiligheid en handelsinfrastructuur mogelijk maakten waardoor de winst voor alle betrokkenen steeds verder kon groeien. Op zo'n manier brengt een land dat rijk is aan grondstoffen steden voort die rijk zijn aan, nou ja, rijke mensen met een dure voorkeur voor de betere wijnen of de betere wollen stoffen, waardoor de cyclus nog verder uitgebreid kon worden.

In 1250 was driekwart van de wijn die in Engeland werd geïmporteerd voor gebruik van de koninklijke familie afkomstig uit de haven van Bordeaux, en dat aantal zou in de jaren erop alleen maar toenemen. In 1307 bestelde Edward II ter voorbereiding op zijn huwelijk met prinses Isabella het equivalent van 1 miljoen flessen van de wijn uit die stad. Uit belastinggegevens blijkt dat Bordeaux in 1308 ruim honderd miljoen liter wijn exporteerde, waarvan de overgrote meerderheid naar Engeland ging. Voor elk vat en elke fles golden import- en exportheffingen, zodat de rijkdom van het zuiden van Frankrijk werd vergroot.

Het is dus niet zo gek dat de Engelsen Gascogne wilden behouden, en dat de Fransen popelden om het in te pikken.

Toch was wijnproductie maar een deel van de financiële motor die het water van de Atlantische Oceaan omwoelde. Een ander essentieel onderdeel ervan – de reden waarom Engeland zich al die wijn kon veroorloven – was wol. Schapen waren in de middeleeuwen de levende ruggengraat van de Engelse economie.

We weten niet zeker wanneer precies de Britse Eilanden beroemd werden om hun wolproductie. Maar een van de eerste bewijzen ervan brengt ons opnieuw terug naar het hof van Karel de Grote. Rond het jaar 796 stuurde de koning van de Franken een brief aan koning Offa van Mercia, een van de vroege Engelse koninkrijken. Dit was te oordelen naar de

EEN NIEUWE KIJK OP HET LANGSTE EUROPESE MILITAIRE CONFLICT

Hendrik v bij Azincourt. Eduard III bij Crécy. De Zwarte Prins bij Poitiers. Jeanne d'Arc bij Orléans. De Honderdjarige Oorlog was een golf van geweld met enkele van de fascinerendste veldslagen uit de geschiedenis. De belangrijkste strijdende partijen, Engeland en Frankrijk, waren getuige van ongekende politieke spelletjes, ontelbare doden, en grandioze overwinningen. Maar deze periode omvatte veel meer dan een strijd tussen twee naties. Er werd bloed vergoten ver buiten de grenzen van Engeland en Frankrijk: de Lage Landen werden oorlogsgebied en Italië werd meegesleurd evenals het Heilige Roomse Rijk, het Iberisch Schiereiland, Schotland en Wales.

Tweehonderd jaar oorlog vertelt een nieuw verhaal over hoe middeleeuws Europa werd verscheurd, niet door een Honderdjarige Oorlog, maar door twee volle eeuwen oorlog, van 1292 tot 1492. Michael Livingston laat de algemeen geaccepteerde Angelsaksische kijk los en bekijkt het conflict vanuit het Franse perspectief. Hij geeft zo een nieuwe geschiedenis van het conflict dat zorgde voor grote ontwikkelingen in militaire technologie, politieke systemen en nationale identiteiten, en de basis legde voor het moderne Europa.

MICHAEL LIVINGSTON is hoogleraar aan The Citadel, de militaire academie van South Carolina. Hij onderwijst daar militaire en culturele geschiedenis van de middeleeuwen. Hij schreef meerdere boeken over middeleeuwse oorlogsvoering, waarvan een aantal werden bekroond. *Tweehonderd jaar oorlog* is zijn eerste boek dat naar het Nederlands is vertaald.

Vertaald door Catalien en
Willem van Paassen

Uitgeverij Omniboek

www.omniboek.nl

ISBN 9789401920780 NUR 680

9 789401 920780